

Postimehes 1909 ilmunud Eesti-Maruhha kooliõpetaja August Kõivu ülevaade Põhja-Kaukaasia eestlastest, eeskätt Eesti-Maruhhast ja Sorikülast. Põhja-Kaukaasia (Ees-Kaukasia): Eesti-Haginsk, Livoonia, Allmäe, Soriküla, Eesti-Maruhha. Soriküla ja Eesti-Maruhha oludest lähemalt: rahvaarv (481), maa pindala, maakasutuse liigendus ja kirjeldus. Soriküla ja Eesti-Maruhha karjakasvatusest täpsemalt. Lehmad, vasikad, piim, või. Piimasaaduste turustamine. Karjakasvatuse probleemid. Põlluharimine. Pirnid. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Postimees (nr. 259), 11. november 1909, lk. 5

Kaukasias eestlastest.

A. Kõiw.

Peaaegu igast kodumaa nurgast on kedagi Kaukasiasse rännanud ja praegu elab siin mitu tuhat eestlast. Oleks see väljarändamine kindla plaani ja korralduse järel sündinud — meil oleks ehk praegu Kaukasiast mõni õitsev Eesti maakond, kus eestlane enam üksilduse igawust ei tunneks. Aga nüüd? Nüüd on terve Kaukasias pind eestlastega üle prügitatud, kes aga siiski igalpool üksildust tunnewad.

Nagu terwet Kaukasiat kaheks pääosaks jaotatakse, nõnda jagaksin mina ka Kaukasias Eesti asundused kahte liiki: Ees- ja Taga-Kaukasias asundusteks. Tähtsamaid Ees-Kaukasias Eesti asundusi on viis: Eesti-Haginski, Liwonia, Allmäe, Hussõ-Kardaniku ja Eesti-Maruhha. Kõige jõukamalt elavad eestlased kahes esimeses asunduses, kus ostumaad on, kõige waesemalt kahes viimases; need on kroonu maa pääl ja külamaa on ühine.

Et meil nende viimase kahe küla kohta kindlad arwud käepärast on, siis peatame nende juures pikemalt. Nad on 1873. aastal asutatud ja seisawad üks teisest umbes 6 wersta eemal, nii et neil isegi ühine külawalitsus on. Elanikka on nendes kahes külas kokku 481 hinge. Nende päätöök wõiksime karjakasvatust nimetada, mis siinse hää karjamaa pärast wäga jõudsasti edeneb. Et nende elukorrast ja maa-asjandusest paremini aru saada, wõtame mõned arwud abiks. Maad on mõlematel küladel ühtekokku 1355 tiinu: sellest on 634 metsa all, 559 karja käia (karjamaaks), 103 heinamaaks ja 59 külade all. Nagu nendest arwudest näha, on kõige suurem jagu maad metsa all, siis järgmine suurem osa *karjamaa* all. Siin tekkib ehk mõnel küsimine, kas siis metsa karjamaaks ei wõiks tarwitada. Wõiks küll, kui see niisugune mets oleks, nagu Eestimaa oma, kus küll seedrid ja palmid ei kaswa, „kuid siiski kenad männid ja kuused, kased ka”. Meie „metsad” aga ei ole mitte niisugused; nad kannawad ennem kodumaa rohtaedade laadi. Käharad pirnipuud, mets-õunapuud, sarapuud, tammed, sinarid ja pärnapuud kükitawad järskudel mäenõlwakutel ja kuristikus kallastel, ning pigistawad ennast nii üksteise ligi, et läbipääsemine raske on. Ja niisugused ongi kõik meie „metsad”. Tasasemad kohad on juba ammugi ära laastatud ja karjamaaks tehtud. Karjamaal kaswab nii hää

rohi, et lehmadele suwel kodus midagi söömapoolist ei anta. Terwe küla kari käib ühes ja teda hoiab küla poolt palgatud karjane. Et perenaeste-põlwe kergitada, on siinsed elanikud wälja arwanud karja lõunaajaks mitte koju ajada, ehk küll kuum päike lõunataewast kõrwetawalt alla wahib ja loomad kuuma käes nõrkedes warju ja kosutust otsiwad. Kui häda juba õige suureks läheb, ajab karjane nad jõkke ja sellega on asi korras; perenaene wõib rahulikult oma rohtaia lehtkatuse all pikutada. Lehmi lüpsetakse ainult kaks korda päewas. Kuid siin, lüpsi juures, ei ole lõunamaa lehmad nii leplikud kui kodumaa omad: nad ei anna piima enne kätte, kui nende oma wasikas nende alla imema ei lasta. On wasikas oma mati ära wõtnud siis, tõmbab perenaene tema lehma juurest eemale ja wõtab, mis järele jäi. Sellepärast jääwad siin kõik wasikad kuni sügiseni elama.

Lehmade piim on wäga rammus ja annab rohkesti wõid. Meie küla on tüll terwest haritud ilmast nagu ära lahutatud: raudtee on meist sada wersta laugel ja kõige ligem linn, Pjatigorsk, 160 wersta. Kuid siisgi saame oma piimasaadused kaunis hääde tingimistega ära müüa. Suwel käib siia iga nädal Pjatigorskist wõiostja, kes 30 kop. naelast maksab. Hää lehm toowat suwega umbes 50 rubla sisse. Igamees peab läbistikku 5—7 lüpsilehma. Sellejärele otsustades wõiksid meie asunikud siin kaunis jõukalt elada. Kuid suureks takistuseks on, et meie küladel liig wähe heinamaad on, — peab wenelaste käest juurde rentima ja see sööb suurema osa piimarahast ära. Ennemalt olla küll heinamaa rentimine kaunis hõlbus asi olnud, aga wiimasel ajal läheb lugu õige täbaraks; maksetakse juba 20 rubla heinamaa tiinust, kuid sellegi eest on weel raske saada. Nõnda ähwardab eestlaste senist elusoont hädaoht tabada. On tarwis uusi abinõusid elamiseks otsida. Niisugune uus abinõu oleks ehk küll karjakaswatuse juurest põlluharimise juurde üleminek.

Praegu on *põlluharimist* siin nii wäiksel määdul olemas, et teda peaaegu nimetadagi ei maksaks. Nagu eelpool-toodud arwudest küla maa kohta näha, ei ole põllumaad olemasgi, wahest siis see 59 tiinu, mis külade all on. Kui meie arwesse wõtame, et selle 59 tiinu pääl 76 perekonda asub, siis näeme, et iga perekonna jaoks umbes 2/3 tiinu tuleb, ja jee ongi see praegune „põld”. Ta on aiaga ümber piiratud, et sead ja anid, kellel siin piirita wabadus käes on, põllu pääle kurja tegema ei pääseks. Selle põllu pääl kaswatatakse pääasjalikult kartulid ja kukurusi (maisi). Kukurus tehtakse niisama wagudesse, nagu kartulidgi ja hoitakse hoolega rohust puhas. Hää maa tõttu annab ta ülirohket lõikust (umbes 60 seemet) ja on iseäranis loomade söötmiseks tulus. Inimesed palju kukurusileiba ei söö, olgu siis, et mõni kehmem neid nisujahude hulka paneb. Enamasti söödakse ikka puhast nisusaia. Rukkijahu on siin waewalt leida, sest et rukist siinpool ülepea wäga wähe peetakse. Eestlased peawad muidugi kõik leiwa ostma. Leiwa ostmiseks on eestlastel weel üks iseäraline hallikas; see on nende pirnimets. Kui pirnid sügisel walmis saawad ja maha kukuwad, siis korjatakse neid, kuiwatatakse ahjus ära laotakse koorem pääle ja wiidakse siis wersta 100—300 põhjapoolle, kus neid nisude wastu ümber wahetatakse. Ennemalt olla see wahetuseprotsess wäga jõudsasti edenenu, aga wiimasel ajal minna ka see juba tagurpidi ja nisuperemehed ei tahta enam pirniperemeestele endise lahkusega wastu tulla. Nõnda jääwad wanad

hallikad aegajalt ikka kuiwemaks. See kõik sunnib eestlast mõtlema ja uusi sissetulekuhallikaid otsima.

(Järgneb.)

[*Järke ei ole õnnestunud seni leida. A. A.*]